

RAAP-NOTITIE 3432

Plangebied Munnikhofsestraat 9

Gemeente Lingewaard

Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek

Archeologisch Adviesbureau

CULTUURHISTORIE

RAAP-NOTITIE 3432

Plangebied Munnikhofsestraat 9

Gemeente Lingewaard

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
inventariserend veldonderzoek**

Colofon

Opdrachtgever: Van der Slikke Rentmeesters

Titel: Plangebied Munnikhofsestraat 9, gemeente Lingewaard; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek

Status: eindversie

Datum: april 2010

Auteur: E. Goossens MA

Projectcode: LIGU

Bestandsnaam: NO3432_LIGU

Projectleider: E. Goossens MA

Projectmedewerkers: niet van toepassing

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 39829

Bewaarplaats documentatie: Zutphen

Autorisatie: dr. N.W. Willemse

Bevoegd gezag: gemeente Lingewaard

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2010

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Van der Slikke Rentmeesters heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 11 maart 2010 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande nieuwbouwwerkzaamheden te Hulshuizen in de gemeente Lingewaard. Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische waarden. Doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische waarden.

Op basis van het bureauonderzoek geldt een hoge archeologische verwachting vanaf de IJzertijd. Op basis van het geraadpleegde historisch kaartmateriaal kan nagenoeg uitgesloten worden dat er ten hoogste van het plangebied bewoning in de Nieuwe tijd is geweest. Concluderend kan gesteld worden dat voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor de periode IJzertijd t/m de Late Middeleeuwen geldt.

Tijdens het veldonderzoek zijn vijf boringen verricht. Er is geboord tot maximaal 250 cm -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm.

Binnen het plangebied is de geomorfologische opbouw eenduidig. In de ondiepe ondergrond komen op een diepte van circa 200 cm -Mv beddingafzettingen van de meandergordel van Zandvoort voor. Deze beddingafzettingen zijn afgedekt door oeverafzettingen van diverse andere fossiele stroomgordels die deze opvolgen. Er zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Vanwege het ontbreken hiervan wordt geen aanwezigheid van een archeologische vindplaats vermoed.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt in het plangebied in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Van der Slikke Rentmeesters heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 11 maart 2010 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande nieuwbouwwerkzaamheden te Hulshuizen in de gemeente Lingewaard. Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische waarden. Doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 4 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

1.2 Administratieve gegevens

Het plangebied (circa 0,2 ha) ligt in het gehucht Hulshuizen in de gemeente Lingewaard (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 40D van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000).

Gemeente: Lingewaard

Plaats: Hulshuizen

Plangebied: Plangebied Munnikhofsestraat 9

Centrumcoördinaten: 196.237/432759

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 39829

1.3 Huidige en toekomstige situatie

Het plangebied is in gebruik als varkenshouderij. Deze functie komt echter te vervallen. Het erf wordt gesplitst en de schuur wordt gesloopt. Het huidige woonhuis en bijgebouw blijven wel behouden. Op het vrijgekomen deel worden een woonhuis, bijgebouw en bijbehorende groenvoorziening gerealiseerd.

1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een karterend booronderzoek. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.1), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtsnoer. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde geologische en archeologische perioden. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het bureauonderzoek is uitgevoerd om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Daartoe zijn reeds bekende archeologische en aardkundige gegevens verzameld en is het grondgebruik in het plangebied in het heden en verleden geïnterpreteerd.

Geraadpleegd zijn de volgende bronnen:

- het ARCHEologisch Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- de gemeentelijke archeologische waarden- en verwachtingenkaart, (Willemse, 2009);
- literatuur en historisch en aardkundig kaartmateriaal (zie literatuurlijst);
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN);
- het informatiesysteem Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINO);
- het informatiesysteem Kennis Infrastructuur CultuurHistorie (KICH).

2.2 Resultaten

Aardkundige situatie

Geomorfologie en bodem

Het plangebied is gelegen op de afzettingen van de meandergordel van Zandvoort. Deze meandergordel stroomde tussen circa 1250 en 20 voor Chr. door de gemeente Lingewaard (Berendsen en Stouthamer, 2001). De diepte van het beddingzand ligt ter hoogte van het plangebied tussen circa 1,5 en 2,0 m -Mv (Berendsen, e.a., 2001). De bodem van het plangebied bestaat uit kalkhoudende ooivaaggronden met grondwatertrap VII (Code Rd10A-VII, www.archis.nl). Deze afzettingen duiden op het voorkomen van een oeverwal op de beddingafzettingen van de meandergordel van Zandvoort. De top de van oeverafzettingen is mogelijk afkomstig van de Waal, de diepere zijn afkomstig van de eerder genoemde fossiel stroomgordel.

AHN

Op het AHN-beeld is te zien dat het plangebied op de oeverwal van de Waal gelegen is (www.ahn.nl). Deze heeft de onderliggende meandergordel van Zandvoort afgedekt.

DINO-gegevens

Er zijn geen DINO-gegevens uit het plangebied zelf bekend. Wel zijn gegevens van in de nabijheid geplaatste boringen bekend. Uit deze gegevens blijkt dat het bovenste kleipakket een dikte heeft van circa 75 cm. Hieronder ligt een zandpakket, dat wordt geïnterpreteerd als Kreftenheye afzettingen. Gezien de grove zandkorrel en de aanwezigheid van grind kunnen dit ook beddingafzettingen betreffen.

Bekende cultuurhistorische waarden

Archeologie

In het plangebied zelf staan volgens de gemeentelijke verwachtingskaart geen archeologische vindplaatsen geregistreerd (Willemse, 2009). Binnen een kilometer van het plangebied komen wel meerdere vindplaatsen voor. Het betreffen diverse nederzettingsterreinen (waaronder een oude woongrond) uit de periode IJzertijd t/m de Middeleeuwen. Vanwege de grote afstand worden in het plangebied geen archeologische waarden verwacht die in verband staan met bovengenoemde vindplaatsen.

Historie

Zowel op de kadastrale minuut 1832 als de diverse Topografische Militaire Kaarten (TMK) uit de 19e eeuw staan geen gebouwen binnen het plangebied weergegeven (www.watwaswaar.nl). Het plangebied is steeds in gebruik geweest als wei- en akkerland. Pas op de TMK van 1937 komt ten zuiden van het plangebied de eerste bebouwing voor. Het betreft waarschijnlijk de (voorganger van) huidige bebouwing. Pas op de TMK van 1989 komt de huidige (en te slopen) schuur voor het eerst voor.

Archeologische verwachting

Volgens de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart geldt voor het plangebied een hoge archeologische verwachting (Willemse, 2009). Deze is gebaseerd op het voorkomen van stroomgordelafzettingen van de stroomgordel van Zandvoort. Er wordt geen specifieke verwachting voor aparte perioden gegeven.

2.3 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van bovenstaande informatie kan een gespecificeerde archeologische verwachting voor de diverse periode geformuleerd worden. Gezien de ouderdom van de Zandvoort meandergordel worden geen archeologische vindplaatsen ouder dan de Bronstijd verwacht. De hoge archeologische verwachting geldt dan ook pas vanaf de Bronstijd. Tevens kan op basis van het geraadpleegde historisch kaartmateriaal nagenoeg uitgesloten worden dat er ten hoogte van het plangebied bewoning in de Nieuwe tijd is geweest. Concluderend kan gesteld worden dat voor het plangebied een hoge archeologische verwachting voor de periode Bronstijd t/m de Late Middeleeuwen geldt.

Als prospectiekenmerken van de eventueel aanwezige archeologische resten kunnen worden benoemd:

- een aaneengesloten archeologische laag, gekenmerkt door een afwijkende kleur ten opzichte van de eronder en erboven liggende laag;
- de aanwezigheid van mogelijk antropogene objecten als houtskool, bot, steen en artefacten (voornamelijk aardewerk en vuursteen) in een matig tot hoge dichtheid (>40 vondsten groter dan 4 mm per m²);

- de veronderstelde afmetingen van de sites zijn groot (>2000 m²); de resten bevinden zich naar verwachting in de top van de oeverafzettingen (vanaf circa 1,5 m -Mv).

Op grond van de gespecificeerde verwachting werd de volgende onderzoeksmethode gehanteerd (SIKB, 2007; Tol, e.a., 2004):

- Een booronderzoek bestaande uit circa vijf boringen, vanwege de geringe oppervlakte en aanwezigheid van bebouwing niet geplaatst in een driehoeksgrid, maar zo evenredig mogelijk verspreid;
- boor: Edelman boor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm;
- waarnemingsmethode: controle opgeboord materiaal ter plaatse in het veld;
- boordiepte tot minimaal 25 cm in de beddingafzettingen, of maximaal 3 m -Mv.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Het inventariserend veldonderzoek bestond uit een karterend booronderzoek. De onderzoeksmethode voor het veldwerk is bepaald op basis van de resultaten van het bureauonderzoek (gespecificeerde archeologische verwachting) en het protocol inventariserend veldonderzoek uit de KNA versie 3.1).

Tijdens het veldonderzoek zijn vijf boringen verricht. Deze zijn vanwege de aanwezige bebouwing en de geringe oppervlakte van het plangebied zo evenredig mogelijk verspreid geplaatst.

Er is geboord tot maximaal 250 cm -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken).

De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode Late Bronstijd t/m Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om verkavelingspatronen, graven en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen (Tol e.a., 2004).

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In de ondiepe ondergrond zijn in het gehele plangebied de verwachte bedding- en oeverafzettingen aangetroffen. Deze zijn geheel afgedekt door overslaggronden afkomstig van de Waal. De beddingafzettingen bevinden zich op een diepte van circa 200 cm -Mv en behoren tot de meandergordel van Zandvoort. De onderste laag oeverafzettingen (steekt tot uiterst siltige klei) behoort tot de stroomgordel van Zandvoort. De top van de oeverafzettingen, bestaande uit uiterst siltige klei, behoort waarschijnlijk tot de stroomgordel van de Waal en worden afgedekt door zandige overslaggronden afkomstig van dezelfde rivier.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Op basis van de onderzoeksresultaten kan worden geconcludeerd dat bij de uitvoering van de werkzaamheden geen van de geprospecteerde archeologische waarden zullen worden verstoord.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt in het plangebied in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen.

Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neem de gemeente Lingewaard een selectiebesluit.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A. e.a.**, 2001. *Zand in banen: zanddiepte-kaarten van het Gelders rivierengebied met inbegrip van de uiterwaarden*. Provincie Gelderland, Arnhem.
- Berendsen, H.J.A., Esther Stouthamer**, 2001. *Palaeogeographic development of the Rhine-Meuse Delta, The Netherlands*. Van Gorcum Assen.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen**, 2004. Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport 1000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Willemse, N.W.**, 2009. Voorstel tot bijstelling wettelijk verplichte ondergrens archeologisch onderzoek gemeente Lingewaard. *RAAP-rapport 1751*. Raap Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Gebruikte afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische MonumentenKaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
DINO	Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond
KICH	KennisInfrastructuur CultuurHistorie
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Boorpuntenkaart, geprojecteerd op de archeologische waarden- en verwachtingskaart van de gemeente Lingewaard (Willemse, 2009).

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Figuur 1. Boorpuntenkaart geprojecteerd op de archeologische waarden- en verwachtingskaart van de gemeente Lingewaard (Willemse, 2009).

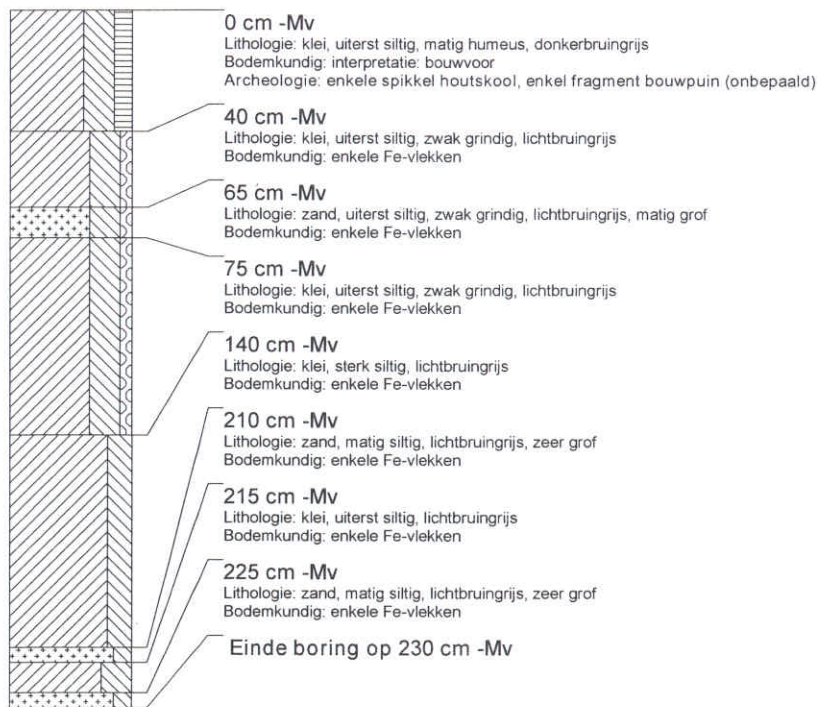
Geologische perioden			Archeologische perioden						
Tijdvak	Chronozone	Datering	Tijdperk	Datering					
Holocene	Laat Subatlanticum	1150 na Chr.	Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)						
			Nieuwe tijd	1795					
	Vroeg Subatlanticum	0	Middeleeuwen	B	1650				
				A	1500				
			Romeinse tijd	Laat	1250				
				Vol	1050				
				Vroeg	Ottoons	900			
					Karolingisch	725			
					Merovingisch laat	525			
					Merovingisch vroeg	450			
	Vroeg	Laat	270						
		Midden	70 na Chr.						
	Subboreaal	450 voor Chr.	IJzertijd	Vroeg	15 voor Chr.				
				Laat	250				
Midden	500								
Atlantimum	3700	Bronstijd	Vroeg	800					
			Laat	1100					
			Midden	1800					
		Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Vroeg	2000					
Laat	2850								
Midden	4200								
Boreaal	7300	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Vroeg	4900/5300					
			Laat	6450					
Midden	8640								
Pleistocene	Preboreaal	9700	Prehistorie	Vroeg	9700				
				Laat Glaciaal	Late Dryas	11.050			
	Allerød	11.500							
	Vroege Dryas	12.000							
	Weichselien	Laat Glaciaal		Bølling	12.500				
				Vroegste Dryas	13.500				
		Pleniglaciaal		Laat	Jong B	12.500			
							Midden	Jong A	16.000
				Vroeg	Midden	35.000			
							Denekamp	30.500	
							Hengelo	60.000	
							Moershoofd	71.000	
							Vroeg Glaciaal	Midden	250.000
	Eemien	114.000		Oud	250.000				
						Brørup	114.000		
						Eemien	126.000		
Saalien II			236.000						
Oostermeer			241.000						
Saalien I			322.000						
Belvédère/Holsteinien			336.000						
Glaciaal x	384.000								
Holsteinien	416.000	Oud	250.000						
				Elsterien	463.000				
Elsterien	463.000	Oud	250.000						

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen

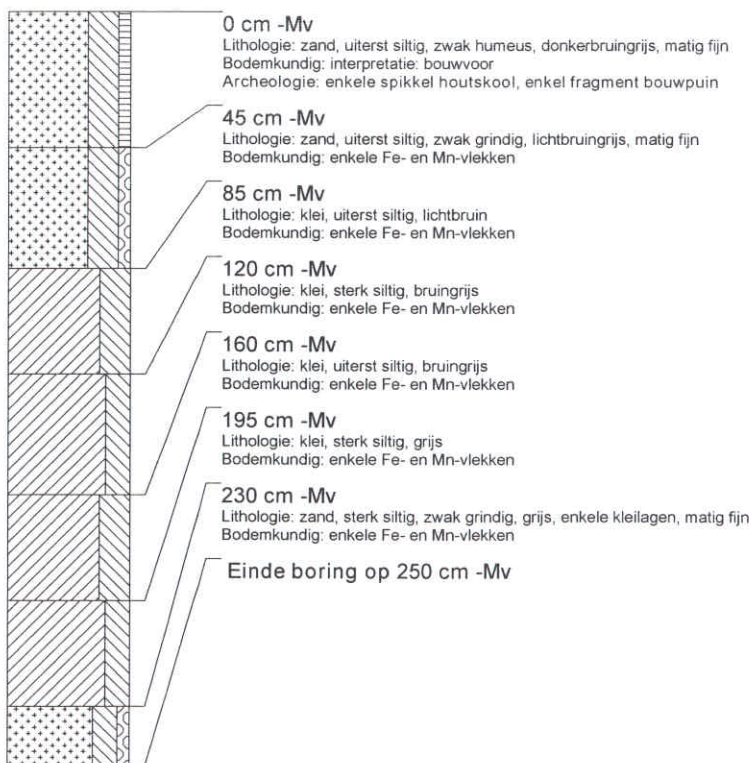
boring: LIGU-1

beschrijver: EG/RTH, datum: 11-3-2010, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: matig, provincie: Gelderland, gemeente: Lingewaard, plaatsnaam: Hulhuizen, opdrachtgever: van der sikke rentmeesters, uitvoerder: RAAP Oost

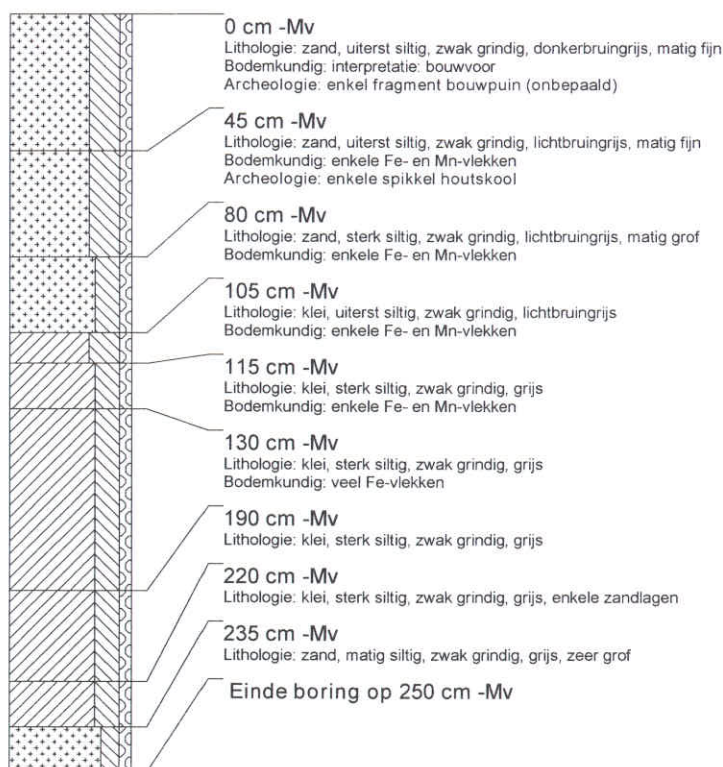
boring: LIGU-2

beschrijver: EG/RTH, datum: 11-3-2010, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: matig, provincie: Gelderland, gemeente: Lingewaard, plaatsnaam: Hulhuizen, opdrachtgever: van der sikke rentmeesters, uitvoerder: RAAP Oost

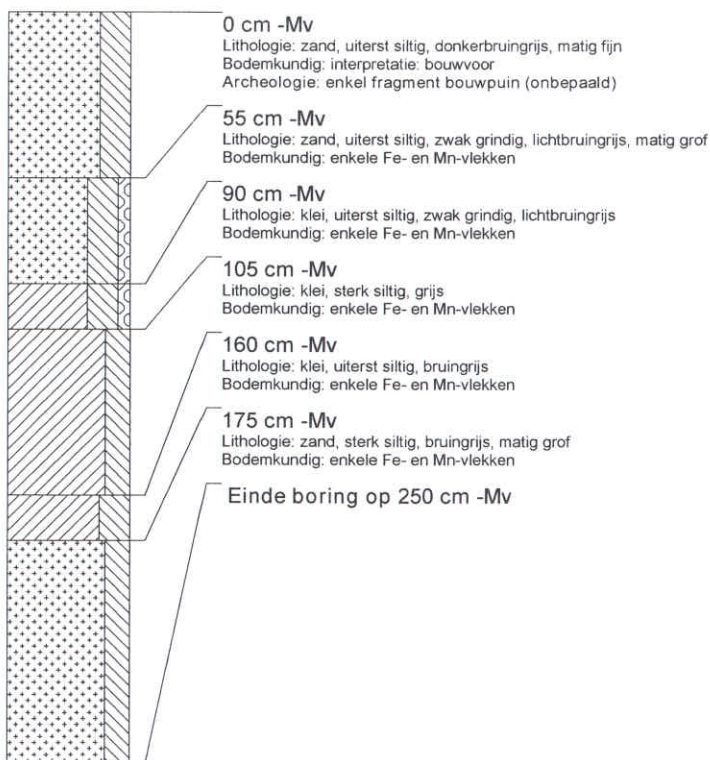
boring: LIGU-3

beschrijver: EG/RTH, datum: 11-3-2010, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: matig, provincie: Gelderland, gemeente: Lingewaard, plaatsnaam: Hulhuizen, opdrachtgever: van der sikke rentmeesters, uitvoerder: RAAP Oost

boring: LIGU-4

beschrijver: EG/RTH, datum: 11-3-2010, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: matig, provincie: Gelderland, gemeente: Lingewaard, plaatsnaam: Hulhuizen, opdrachtgever: van der sikke rentmeesters, uitvoerder: RAAP Oost

boring: LIGU-5

beschrijver: EG/RTH, datum: 11-3-2010, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: matig, provincie: Gelderland, gemeente: Lingewaard, plaatsnaam: Hulhuizen, opdrachtgever: van der sikke rentmeesters, uitvoerder: RAAP Oost

